

Množica pri blagoslovitvi spominske plošče z imeni žrtev revolucije v Rovtah, 22. avgusta 1993

Zgodovina Rovt nad Logatcem je zelo bogata, svoj vrh pa je dosegla v letih druge svetovne vojne in takoj po njej, ko je komunistična revolucija v teh krajih pustošila s svojo krvavo koso, povzročila veliko trpljenja in veliko gmotno škodo.

Rovte med revolucijo

V desetletjih totalitarizma, ki so sledila, je bila zgodovina polpreteklega časa obravnavana skrajno pristransko in o žrtvah medvojnega in povojnega revolucionarnega nasilja je bilo prepovedano govoriti.

Kdo od mlajše generacije Slovencev se sploh zaveda, kaj pomenijo besede, da se o neizmernem trpljenju, o stotinah smrti in o velikih zločinih, potem ko so bili storjeni, vse pod krinko "osvoboditve" Slovenije, desetletja, celo vse do leta 1990 ni smelo na glas in javno govoriti? Po padcu komunističnega totalitarizma so v Rovtah zbrali imena žrtev revolucije in jim postavili spomenik. Toda Rovte so bile kljub temu v povojnem času nekaj posebnega, saj so sredi vasi 1. novembra 1944 postavili spominsko kapelico, v katero so zapisali dotedanje žrtve vojne in revolucije. Kapelico je povojna oblast hotela porušiti, vendar do tega po spletu naključij ni prišlo.

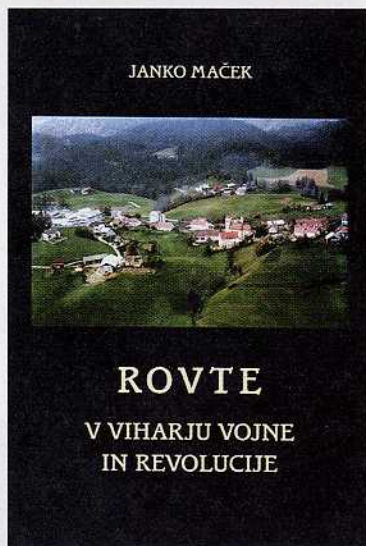
Zgodba o viharju

Tudi v Rovtah so že nekaj časa želeli napisati zgodbo o viharju, ki je divjal po njihovi planoti, predvsem

pa o ljudeh, ki so v njem izgubili življenje. Pred kratkim, ob deseti obletnici postavitve spomenika z imeni vseh žrtev revolucije, postavili so ga 22. avgusta 1993, so v Rovtah izdali na videz skromno, po vsebini pa zelo bogato knjigo *Rovte v viharju vojne in revolucije* (163 strani). Napisal jo je **Janko Maček**, domačin iz bližnjega Šentjošta in eden glavnih avtorjev v reviji *Zaveza*, ki izhaja od leta 1991 in v kateri je bilo doslej objavljenega izredno veliko gradiva (zgodb, pričevanj, analiz) o komunistični revoluciji. Čeprav se je Janko Maček s svojim pisanjem v *Zavezi* razvil v izvrstnega zbiralca medvojnih zgodb, predvsem iz začetnega obdobja vojne, iz leta 1942, ko so partizani sistematično pobili na stotine Slovencev, kar je del naroda prisililo, da se je kljub zelo težkim okupacijskim razmeram vojaško organiziral v samoobrambne vaške straže kot zaščitne enote vaških okolij, nas je s knjigo o Rovtah vseeno zelo prijetno presenetil. V njej je zbral zelo veliko gradiva in ga oblikoval v zelo ber-

ljivo pripoved. Tako kot njegovi prispevki v *Zavezi* je tudi ta knjiga napisana tako, da jo bralec z veliko lahkoto in zanimanjem prebere. Med branjem je seveda do konca pretresen nad grozljivo razsežnostjo komunističnih in partizanskih laži, spletk, nasilja, zločinov in tragedij, ki so jih povzročili nad nedolžnimi ljudmi.

Tudi zato Mačkova knjiga *Rovte v viharju vojne in revolucije* kar kliče

po tem, da bi postala študijsko gradivo v naših šolah. Njeno vsebino bi morali poznati vsi učitelji in predavatelji zgodovine in vsi družboslovci, ki pišejo o naši preteklosti in sedanjosti. V knjigi je nešteto podatkov, ki jih je avtor zbral z vso skrbnostjo, beseda je umirjena in nikjer ne zdrsne z ravni resnega in odgovornega pisanja. Povsem nekaj drugega torej kot pri tako imenovani partizanski spominski literaturi, kjer so pisali zelo neodgovorno in propagandno, tako da ima danes bralec njihovih izdelkov velike težave ločiti resnične podatke od pretiravanja in neresnic.

Pregledno in poučno

Avtor je vsebino knjige razdelil na vrsto krajsih poglavij in že njihovi naslovi nas seznanijo z vsebino. V začetku sta dve poglavji *Na začetku dvajsetega stoletja* in *Leta pred drugo svetovno vojno*, kjer je na kratko orisal zgodovino Rovt do usodnih dogodkov med drugo svetovno vojno in po njej. Sledi niz poglavij o osrednji temi, o vojni in revoluciji: *Italijanska okupacija in začetki re-*

volucije, Viharno poletje 1942, Začetek samoobrambe, Rovte in domobranci, Pomembni dogodki v letu 1944, Odhod na Korosko.

Pet poglavij je namenjenih povojni tregediji, ko je življenje izgubilo največ Rovtarjev: *Šli so se javit v Logatec, Težka pot od Vetrinja v Teharje in na Hrastniški hrib, Bile pa so še druge poti, toda le redke so pripeljale domov, Nočni strelji na Cessarskem vrhu.* Zadnja štiri poglavja govorijo o povojnem obdobju: *Namesto domov naprej v tuji svet, Rovte v letih po 1945, Pomembni Rovtarji, Da bi se jih spominjali.*

Seznam žrtev

V zadnjem delu knjige je objavljen zelo natančen poimenski seznam vseh Rovtarjev, ki so izgubili življenje med prvo in drugo svetovno vojno ter komunistično revolucijo. Zelo skrbno ga je pripravil Jože Kočar. V prvi preglednici so objavljena imena 73 Rovtarjev, ki so izgubili življenje med prvo svetovno vojno. Druga preglednica prikazuje podatke o medvojnih žrtvah do maja 1945, ki jih je bilo skupno 65; od tega 23 civilistov, 16 partizanov, 6 vaških stražarjev, 15 domobrancev in štirje drugi. Od 65 so za smrt vsaj 44 krivi partizani.

Preglednica št. 3 prikaže, da je bila skoraj celotna rovtarska domobranska enota žrtev povojnih pobojev. Vseh ugotovljenih žrtev je 153, od teh jih 8 ni na župnijski spominski plošči. Preglednica št. 4 prikazuje Rovtarje, ki so se šli na poziv nove oblasti prijaviti v Logatec. Bilo jih je 94 in 64 od njih se jih nikoli ni vrnilo domov. Iz Logatca so jih premestili v centralne zapore Ozne v Ljubljani, od tam pa je za njimi izginila vsaka sled. Peta preglednica zajema razne povojne žrtve, ki jih ni bilo mogoče opredeliti ali o njihovi usodi ni dovolj podatkov.

Skupno je v knjigi kar 299 poimensko navedenih žrtev vojnega in revolucionarnega nasilja na širšem rovtarskem območju. Od tega 65 medvojnih, 153 jih je bilo vrnjenih iz Vetrinja, 64 se jih je šlo javiti v Logatec, 17 je bilo drugih povojnih žrtev. Bilanca je strahotna, skupno število v knjigi objavljenih

pa je nekaj večje od doslej znanega podatka, saj vsaj 15 žrtev ni vpisanih na spominski plošči v Rovtah.

Obramba pred terorjem

Ključni poglavji v knjigi sta tisti, ki govorita o komunističnih zločinih, prevarah, lažeh in ropanjih leta 1942 in o organiziranju samoobrambe pred revolucionarnim terorjem. 6. maja ponoči so na domu v Podklancu ugrabili 24-letno Franciško Mravlje, jo nedaleč od doma ustrelili in pustili ležati na cesti – v opozorilo drugim. 10. maja so partizani z vrha Leš streljali na Rovte, kjer je bila italijanska posadka. Naslednji dan je iz Logatca prišla večja skupina Italijanov in požgala edino hišo na tistem kraju, enega od stanovalcev pa so odpeljali v internacijo. 11. junija so partizani streljali na italijansko kolono pri zaselku Ceste. Iz maščevanja so Italijani požgali vseh pet hiš v Cestah, prebivalce pa odgnali v internacijo.

25. julija, dan po neuspešnem napadu na postojanko vaške straže

v Šentjoštu, so partizani v morilskem pohodu po okoliških zaselkih ugrabili vrsto nedolžnih ljudi, med njimi Pavla Lukana, uglednega gospodarja na Praprotnem Brdu, predsednika rovtarske Kmetijske zadruge, enega vodilnih pri gasilskem društvu, aktivnega člana prosvetnega društva in očeta petih otrok. Antona Leskovca iz Smrečja, ki jim je hotel pobegniti, so ustrelili takoj, sedem ujetnikov, med njimi Lukana, pa blizu svojega taborišča v Česirkovem gozdu. Naslednji dan so dolomitski partizani na Vranji peči ubili župnika Jožeta Geohelija, potem ko so ga ugrabili v župnišču na Zaplani. Po teh zločinih, komunističnih in italijanskih, domačinom ni preostalo drugega, kot da so začeli organizirati samoobrambo. O vsem tem Maček podrobno piše v knjigi. Podobno so se partizani obnašali tudi drugod po Notranjskem in Dolenjskem leta 1942.

Okupator in komunisti

Maček v knjigi navede vsaj dva

primera, ko so okupatorski vojaki udarili po domačinih v skrajno sumljivih okoliščinah; skoraj ni druge razlage, kot da so to naredili v sodelovanju s komunisti. Prvič 2. avgusta 1942, ko so Italijani aretirali več ljudi, ki so šli od nedeljske maše v Podlipi, in jih nato deset ustrelili. Takrat so požgali še hiše v Podlipi in v Podpesku. Pravega razloga za ta kruti zločin ni bilo, partizani pa so kasneje razširili vest, da je imena ljudi za ta poboj Italijanom dal župnik Zalokar, kar je bila podla in absurdna laž. Laži pa je bilo v tistih težkih časih težko preverjati, zato so dosegale zelene učinke. Ubiti so bili med drugim aretirani ob odhodu od maše in že zaradi tega je bilo absurdno, da bi jih za poboj določil župnik. Šlo je za teror, ki je nadvse koristil obojema okupatorjema, tujemu in domačemu, slednjemu zato, ker je potem mnoge fantje in može prav takšen teror pogнал v gozd k partizanom.

Drugi podoben napad na Rovte so uprizorili Nemci po italijanski kapitulaciji. Napadli so postojanko vaške straže, ki se ni umaknila nikamor in je ostala v domačem kraju. Nemci so jo napadli 29. septembra 1943, in ko so ugotovili "pomoto", je bilo to za štiri vaške stražarje že prepozno. Na Rovte so navallili zato, ker so dobili obvestilo, da so tam partizani. Le kdo bi jim lahko poslal takšno obvestilo?!

Dokumentarne fotografije

V knjigi je Janko Maček objavil številne dokumentarne fotografije, večinoma še neobjavljene. Čeprav izide v Sloveniji veliko knjig, imamo le redko priložnost brati knjigo s tako podatkovno bogato, pretresljivo in poučno vsebino. Njena cena je simbolična, le 1.500 tolarjev (dobi se na sedežu Nove slovenske zaveze, Bethovnova 5/II, Ljubljana, tel. 01/425-1537), kar govori o tem, da izdajatelj z njo ni imel namena zaslužiti, ampak predvsem informirati ljudi. Le želimo si, da bi Janko Maček s podobnim delom nadaljeval in da bi nas kmalu spet presenetil s knjigo, ki bo obravnavala kakšno drugo območje Slovenije, saj je območij, ki imajo podobne pretresljive zgodbe, zelo veliko. **Ivo Žajdela**

